

hiatri najdejo v tem svoje področje dela. Odnos med normalnim in patološkim je zavezan naravi standardov, ki so enostavni in merljivi. Brez njih verjetno ne bi nastala psihologija, ki jo poznamo danes. Tako psihiatrija kot psihologija imata torej svoj imaginarij, ki proizvajata in reproducira recipročnost med telesom in dušo ter statistično osebnost (*statistical person*), ki jo je mogoče meriti, standardizirati in tipizirati.

Statistična oseba je neočljivo povezana s psihološkimi modeli, normami, standardi in merjenjem, ki naj obvlada negotovost. Pri oblikovanju osebnosti, dodaja Seltzer, ima pomembno vlogo tudi trg s svojo logiko ekvivalence in menjave. Trg ima pomembno vlogo natančno zato, ker je personificiran. Trg ima svoje intence, išče koristi in profit, zahteva določene izdelke in ponuja druge. Trg tudi zahteva določen karakter ljudi: zahteva določen način razmišljanja, čustvovanja in obnašanja. Kultura je kultura trga, pa tudi kultura strojev. Med obe je zagodzen posameznik kot potrošnik, zavezan socialnemu paktu, estetiki proizvodnje in reprodukcije in fasciniran z avtomatizmom ponavljanja parne lokomotive, ki hiti vedno samo naprej.

Telo ima še eno pomembno vlogo: predstavlja mesto subjektive reprezentacije, ki jo je mogoče reproducirati, istočasno pa predstavlja imaginarno mejo med zunaj (vse, kar je izven telesa) in znotraj (vse, kar sodi v težko oprijemljivi koncept, ki govori o globinah osebnosti, notranjem bistvu, skritih čustvih in občutkih, nevidnih mislih itd.). Telo je meja in mesto fascinacije, kraj, kjer se reproducira imaginarij estetike, politike in odnosov moči. Telo je privilegirano mesto kontrole in discipliniranja, treninga, fascinacije in pogleda. Telo je mesto, kjer pride estetika narcizma do svoje veljave in se realizira v polni meri. Telo je tudi mesto subjektive identitete. Identifikacija je v prvi vrsti subjektov odnos do podobe svojega telesa.

Vseeno je, ali telo vidimo kot ječo duše ali obratno, pomembneje ga je videti kot osnovo za socialno življenje ljudi.

V imaginariju telesnega igra najpomembnejšo vlogo telo matere, ki je tisto mesto, kjer se rodi subjekt (v fizičnem in simbolnem pomenu besede). Materino telo je stroj za proizvodnjo subjektov, zato je izmed vseh teles najbolj podvrženo kontroli in nadzoru, saj lahko predstavlja resno grožnjo nekemu drugemu telesu (nacionalnemu) in nekemu stroju (trgu).

Kulturo potrošništva podpira regulacija želje, za katero je značilna logika trga (logika menjave, reprodukcije in ekvivalence), in disciplinarni postopki, ki uravnava intimni odnos med telesom in dušo na eni strani ter odnos med telesom in strojem na drugi strani. Za kulturo potrošništva je značilna tudi dominacija znanosti, katere naloga je proizvodnja in ohranjanje negotovosti. Naloga znanosti je torej dvojna (proizvodnja negotovosti in ohranjanje imaginarija, v katerem negotovost izginja) in prav v tej dvojnosti je iskati vzroke za njeno dominantno vlogo v XX. stoletju.

Dušan Rutar

Uta Ranke-Heinemann

KATOLIŠKA CERKEV IN SPOLNOST (Eunuchen für Himmelreich: Katholische Kirche über Sexualität, Hoffmann und Campe Verlag, Hamburg 1988)

DZS, Ljubljana 1992
373 strani, cena 1.710,00 SIT

Iz napovedi izdaj Državne založbe Slovenijev letošnjem letu je moč razbrati, da si v svojem knjiž-

nem programu poleg neogibnih priročnikov, namenjenih najširšemu bralstvu, prizadeva tudi za navzočnost sodobne družboslovne in humanistične prevodne literature, ki ima veliko ožji krog bralcev. Področje je izrazito deficitarno in prav "velike", nacionalne založbe pri tem razkrijejo vso svojo in našo majhnost, ki jo deloma rešujejo nekatere manjše založbe. Ni knjižnih prevodov odmevnih novejših in že standardnih manj novih del - če klasike, ki so poglavje zase, pustimo pri miru - promptnih revijalnih prevodov izbranih delov teh del, ki bi skušali ujeti in posredovati utrip diskusij evropskih javnosti v slovenskem prostoru. Ni recenzij najboljših del tekoče tuje produkcije, celo informacije o njihovem izidu so v slovenskem jeziku prereditve, da bi v javnosti obstajala jasna zavest o strah zbujaajoči nezadostnosti naše recepcije dosežkov tuje vednosti, kar meji že na kulturni izolacionizem. Razprava o vzrokih teh razmer bi nas odnesla predaleč, poskusi korenitejšega spreminjanja teh razmerij pa se v tem trenutku zdijo le kulturniške sanjarije. Pa vseeno: dokler vsaj informacije o izidu pomembnih knjig drugod po svetu ne bodo dostopne v slovenskem jeziku v bistveno širšem obsegu, se na tem področju gotovo ne bo nič spremenilo. Ohranjanje neved-

nosti o nevednosti pri marsikom krepi samozadovoljstvo s sedanjo bralno ponudbo. Medtem ko ekonomisti, ki javno razmišljajo o tem, kdaj bomo ujeli korak s srednje razvitimi v Evropi, še veljajo za priselne, so za področje prevajanja tisti, ki ne računajo z našo naraščajočo izključenostjo, nepopravljivi zasanjanci. To ne spreminja dejstva, da je vsaka *rara avis* vredna posebne pozornosti.

V gladko tekočem prevodu Toma Virka (dvome zbuja le dosledna uporaba pridevnika "celibatističen", kjer se zdi, da gre v resnici za "celibatarnost") in v ugajajočem žepnem formatu smo samo štiri leta po izidu izvirnika - tudi to je za naše razmere podatek, ki ga lahko ocenjevalci knjig na področju humanistike redkokdaj navedemo - dobili knjigo Ute Ranke-Heinemann, doktorice katoliške teologije in prve ženske na svetu, ki je imela stolico za katoliško teologijo: imela in izgubila, ker je brezmadežno rojstvo razlagala teološko in ne biološko.

Avtorica svojih razhajanj z uradnimi razlagami biblije in tistimi, ki o njih odločajo, s to knjigo ni skušala zgladiti. Odnos do spolnosti, ki si ga je izbrala za svoj presek zgodovine Cerkve, bi tudi manj kritičnemu pogledu, kot je njen, moral pokazati podobne oblike. Kot je to nekaj let pred njo storil Foucault v svojih zadnjih dveh knjigah, objavljenih za časa njegovega življenja, v *Uporabi užitkov* in *Skrbi zase* (prav tako nedavni prevodni pridobitvi slovenskega knjižnega trga), drugem in tretjem delu svojega velikopoteznega projekta *Zgodovine seksualnosti*, tudi Rankejeva na začetku svojega zgodovinskega preseka, ki se slovenskemu bralcu kaže kot idealno nadaljevanje Foucaultovega dela, opozori na nevzdržnost teze, ki glede spolne morale krščanstvo razume kot ostro nasprotje vrednot poganskega antičnega sveta. Na prehodu iz antike v srednji vek ne moremo govoriti o

prevratu norm o spolnosti: sovražstvo do sle in telesa in seksualni pesimizem, dve stalnici v odnosu katolicizma do spolnosti, sta navzoča že pri stoikih, ki ustvarjajo mehak prehod med seksualno svobodo odraslih moških v antičnem svetu in njeno grešnostjo v krščanskem. Drug posrednik med obema svetovoma, na katerega opozori Rankejeva, je bilo gibanje gnoze, ki je tako neoplatonizem Plotina kot judovski svet okužila s silovito asketsko naravnostjo in z zanikovanjem življenja, neznanega starozaveznemu monoteizmu dobrega boga, ki je ustvaril svet. Kontinuiteto in vzporednost med grško-rimsko zdravstveno in krščansko odrešitveno argumentacijo avtorica pokaže na topiki menstrualne krvi.

V tretjem poglavju se avtorica dotakne teze, ki jo je veljala stolice (posveča ji tudi sklepno poglavje). Biblijski deviški porod, ki ga uradna mariologija razume biološko, mnogi slabo poučeni pa zmotno mislijo, da se nanaša na Marijino spočetje Jezusa in ne na samo spočetje Marije, je zanjo le napačno razumljena prisposoda, katere napačnost so v zgodovini samo napihovali, najpomembnejša pa je njena implicitna predpostavka, da je bog, ki ima z Marijo "kvazimoški" opravke, "neke vrste moški". V Stari zavezi te legende ni, mesta v Novi zavezi pa avtorica preinterpretira v zagovor enakosti spolov, ki odpravlja spolno asimetrično razumevanje judovske prepovedi "Ne nečistvuj" skupaj z lastniškim pojmovanjem ženske, ki je to pojmovanje podpiralo.

Ključno mesto v knjigi *Katoliška cerkev in spolnost* zavzema Avguštín, ki je podal vse najpomembnejše dogme o telesu, spolih, zakonu in spolnosti katolicizma. Njegova zasluga je, da je iz osramja in spolnosti naredil mesto in način prenosa izvirnega greha v vsakega človeka, ljubezen pa ločil od spolnosti. Rankejeva bralcu razkrije manihejsko ozadje Avgu-

štinovega konkubinata z neimenovano pred njegovim spreobrnjenjem v krščanstvo, ki ga opisuje v *Izpovedih*. Ta neimenovana mu je, potem ko jo je splet okoliščin, v katerega je bila vmešana Avguštínova mati, odtrgal od ljubega, pustila malega Adeodata in obljubo dosmrtno zvestobe. Rankejeva interpretira Avguštínovo radikalno spolno moralo, ki jo lahko povzamemo v formuli "sla je zla", in njegovo osmišljanje zakona s spočenjanjem, kot racionalizacijo svoje nezvestobe do te, ki se mu je zaobljubila. "Avguštínova pesimistična spolna morala ni drugega kot potlačitev njegove slabe vesti, njegova žensko-fobija pa nenehno izmišljanje krivca za njegovo nedostojno vedenje." (Str. 80) Ko govori o Avguštínu, Rankejeva ne skopari s krepkimi izrazi: Avguštín je "nevrotik", njegov "nečloveški" nauk pa "svetije zakonsko shizofrenijo". Avguštínov shizogeni ideal, spočenjanje brez sle, prepozna Rankejeva v današnjih otrocih iz epruvete, kjer je neposlušnost spolnih organov, sicer kazni za neposlušnost človeka Bogu, vsaj pri enem od obeh partnerjev odpravljena. Ženska frigidnost je bila za Avguštína krepkost, ki je prispevala k svetosti zakona.

Avguštínova zmagovita polemika proti pelagijanskemu pozitivnemu vrednotenju spolnega nagona je dopustnost krščanske uporabe zakonske zveze močno zaostri in okrepila vzor celibitarnega življenja duhovništva, strah zaobljubljenih samcev pred ženskami in njihovo iz strahu izhajajoče zatiranje ter kasnejše diaboliziranje žensk, poostren boj proti preprečevanju zanositve itn. - posledice, ki jim avtorica posveča posamezna poglavja in ki vsa dokazujejo, da je pokora človeštva za izvirni greh najbolj zadevala področje spolnosti, veliko bolj kot na primer bojno polje.

Odnos katolicizma do spolnosti Rankejeva spremlja skozi zgodovino vse do sodobnosti. Kot

dokazujejo naslovi posameznih poglavij (Homoseksualnost, Onanija, Krvoskrvnost itd.), je njen pristop bolj problemski kot zgodovinski. Tudi za zgodovinopisnimi naslovi se pogosto skrivajo tako tekstnokritične razprave o posameznih mestih svetopisemskega besedila, ki zadevajo spolnost, kot opozorila na vzporednice in konsekvence sprejmitve njihovega pomena v današnjem času. Avtorica tako poleg na Marijino devištvo opozori na potvorbe Hieronimove *vulgate*, na primer na spremembo besedila, ki je postala znano pod imenom "Tobijeve noči" (zahtevo po treh dneh vzdržnosti po sklenitvi zakonske zveze), na legendo o Onanu, ki je po krivem dal ime onaniji, na drugi strani pa v sedanjosti spregovori o odgovornosti Cerkve za demografsko eksplozijo, o aidsu itd. Sicer pa svoj poseg v aktualne polemike avtorica jasno izrazi že v Uvodu, ko v sodiščni razzsodbi, izrečeni v ZRN v osemdesetih letih, odkrije predpostavko, da je spolni nagon zlo.

Kot rečeno, pregled odnosa katoliškega krščanstva do spolnosti z današnje perspektive, ki jo opredeljuje vzpon feminizma, bi težko pokazal ugodno sliko Cerkve. Rankejeva se ni trudila v to smer. Vse, kar gledišče enakopravnosti spolov, lahko kritizira v doktrini katoliških dogem, je zarisala v ostrih potezah, z odločno besedo te, ki že mnogi pripoveduje zgodbo, katere poanto ni več potrebno odkriti, temveč le dokumentirano povedati v splošno razumljivem jeziku. *Katoliška cerkev in spolnost* je tako posejana z navedki, vendar ti v besedilu ne delujejo kot tujki in ne otežujejo njene bralnosti, stvarni in imenski register, dodana na koncu, pripomoreta k večji uporabnosti knjige.

Problemsko zastavljena zgodovina odnosa cerkve in spolnosti je zgodovina odnosa katolicizma do seksuirane telesnosti človeka, do telesa in ženske, ki jo je že

zgodba o izgonu iz raja bolj kot človeka zaznamovala z izvirnim grehom, zaradi katerega Avguštín od moških zahteva, da v ženskah ljubijo le človeka. Ker je katolicizem iz univerzalnosti svojega nauka o ljubezni do drugega skoraj povsem izključil njene telesne moduse, je zgodovina njegovih naukov o omejevanju in reguliranju telesnega združevanja, v katerem dva postajata "eno meso", nujno poglavje preučevanja človeške ljudrznosti.

Igor Pribac

Marie-Françoise Lollini:

L'IRREPARABLE OUTRAGE La psychotherapie analytique face à la chirurgie esthétique

Editions Universitaires,
Pariz 1990
141 strani

Ob podnaslovu dela *Nepopravljiva žalitev Analitična psihoterapija spričo estetske kirurgije* lahko prvi hip pomislimo, da smo naleli na eno tistih del, ki svojo efemerno vznemirljivost črpa iz senzacionalističnega združevanja tega, kar nima nič skupnega - kot če bi subatomsko fiziko mislili skupaj z estetiko klasičnega baleta. Srečanje iz obraza v obraz med analitično psihoterapijo (in psihanalitsko teorijo, na katero se Lollinijeva v glavnem opira) ter estetsko kirurgijo se zdi že vnaprej obsojeno na zgrešenost.

Knjiga je rezultat avtoričine refleksije štiriletne svetovalne prakse kot klinične psihologinje pri estetskem kirurgu. V tem času je lahko spoznala francosko populacijo, ki želi storitve estetskega kirurga in psihične realnosti, ki spremljajo zahtevo po operacijskem posegu. Njena spolna in starostna

struktura ne preseneča: med stranikami, ugotavlja avtorica, prevladujejo adolescenti in ženske, vendar moški nikakor niso njen zanemarljiv del in so najbolj vztrajni v svoji zahtevi po posegu.

Najprej o problematičnosti delitve na reparativno in estetsko funkcijo kirurških posegov v površino telesa. Estetska kirurgija se je razvila iz reparativne in ta je svoje posege utemeljevala z odpravljanjem organske ali motorične disfunkcionalnosti. Medicinska upravičenost rekonstrukcije pohabljenih roke ali obraza, ki so ga iznakazile opekline, ni sporna, tudi za zdravstveno zavarovanje ne, ki je v takšnih okoliščinah pripravljeno povrniti stroške zdravljenja. Reparativni kirurški poseg je v očeh družbe zdravstvene narave, stanja, ki jih tak poseg vzpostavlja, in stanja, ki jih odpravlja, se uvrščajo v družbeno dogovorjeno pravico do zdravja, ki je priznana vsakemu. Pragmatična razmejitev sicer nejasne delitve na reparativno in estetsko kirurgijo je prav ta: kar v očeh družbe velja za reparativno kirurgijo, za estetsko kirurgijo praviloma ne velja. Prosilci za estetski poseg morajo, da bi bili upravičeni do denarne podpore sklada za zdravstveno zavarovanje, svojo prošnjo utemeljiti z medicinsko-anatomsko koristnostjo posega, ki jo družba odreja zgolj estetskim težavam. Korist naj bi bila v teh primerih le subjektivna in nepreverljiva, nemerljiva v izhodiščnih predpostavkah in s tem neuniverzabilna. Medicina in medicinski pojem zdravja, ki v sodobnih socialnih državah uživa politični konsenz, načeloma ne misli na estetsko razsežnost. Njegova problematičnost je v tem, da ni dosleden: vsakemu reparativnemu posegu priznava tudi določeno estetsko vlogo. Ko eksternalistično objektiviranje pomena telesne hibe za subjekt, ki se ga loteva družba s postavljanjem okvirov pogodb o zdravstvenem zavarovanju, četudi le z aspekta funkcio-